

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUHEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-III, JINDŘIŠSKÁ UL. Č. 18. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 Kč.

ROČNÍK XI.

V PRAZE, V BŘEZNU 1929.

ČÍSLO 3.

Emil Svoboda:

K otázce výkladu § 17 zákona ze dne 22. V. 1919 č. 320 Sb. zák. a nař.

Málo jest asi ustanovení zákonných, která by při úplné jasnosti a jednoduchosti svého znění dávala tolik podnětu ke kontroversám jako citovaný § 17. Příčina snad spočívá v dalekosáhlých účincích tohoto ustanovení a v těsné souvislosti práva materiálního s formálním v této věci.

Manželství bylo právoplatně rozvedeno rozsudkem z důvodu, který by byl stačil na rozlukou. Některý z manželů žádá, aby rozvod byl přeměněn na rozlukou. Postavení stran je tedy podobné jako v § 1576 obč. zák. pro říší Německou: »Ist auf Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft erkannt, so kann jeder der Ehegatten auf Grund des Urteils die Scheidung beantragen, es sei denn, dass nach der Erlassung des Urteils die eheliche Gemeinschaft wiederhergestellt worden ist.«

Proč dal v § 17 podobné ustanovení náš zákon? Prostě proto, že v řízení o sporech manželských platí zásada materiální pravdy. Nemělo by zdravého smyslu, aby v nesporném řízení o rozloučení takto rozvedeného manželství znovu se prováděly důkazy o věcech, dokázaných již jednou ve sporu rozvodovém. A nemravné by bylo, aby zákon podporoval vydírání nebo osobní mstu, dávaje na nedohlednou budoucnost osud manžela, jenž podlehl ve sporu rozvodovém do rukou manžela vítězného.

Německé ustanovení jest jednodušší, protože tam vůbec důvody rozvodové a rozlukové jsou totožné.

Ale chyba jest v našem řízení ve věcech manželských potud, že ve sporu rozvodovém je možný rozsudek pro zmeškání. Tu ovšem není možno, aby se nesporný soudce ve smyslu § 17 přesvědčil, zda ony skutečnosti, které vyšly na jevo ve sporu o rozvod, byly by už odůvodnily výrok o rozluce, kdyby oň bylo bývalo žalováno. Neboť při rozsudku pro zmeškání lze mluvíti o skutečnostech, které byly žalobcem tvrzeny, ne však o těch, které vyšly na jevo, t. j. které byly v procesním řízení, ovládaném zásadou materiální pravdy, dokázány.

Z toho dovozuje prof. Hora jedině správný důsledek, že při rozvodovém rozsudku pro zmeškání prostě § 17 nelze použít. Strany byly by odkázány buď na pořad práva nebo na §§ 15 a 16 manželské novely. S tohoto hlediska je plenární rozhodnutí nejv.

soudu ze dne 9. února 1921 Sb. č. 918, nesprávně, přípouštějíc užití § 17 i při kontumačních rozvodových.

Praxe, opírající se o citované rozhodnutí nejv. soudu, dospívá k dobrovolné rozluce. Manželé snadno způsobí kontumační rozsudek rozvodový a žádají pak o přeměnu podle § 17. Manželství se takto rozváže — souhlasí-li oba manželé — velmi rychle.

Nechci se šířiti o tom, je-li de lege ferenda dobrovolná rozlukavěc dobrá nebo zlá. Ve mnohých případech je dobrodiním pro manžely, po případě i pro jejich děti. Není vždycky dobré držeti manželství (aspoň ve formě rozvodu) stůj co stůj. Někdy ovšem možnost dobrovolné rozluky svádí k lehkomyšlným skutkům s dalekosáhlými následky. Zákonodárce je povolán, aby uvážil důvody pro a proti...

De lege lata jest dobrovolná rozlukavěc, odporující duchu zákona. Ani novela z roku 1919 tak daleko jíti nechtěla. Ale jak tomu zabránit, aby se přece jen dobrovolné rozluky neděly? Via facti se takové věci dějí i v oblasti práva francouzského (injures graves) i v oblasti práva německého a švýcarského (Ehezerrüttung). Zvláště snadný způsob naší praxe by se dal zastavit, kdyby nejvyšší soud zrušil svoje stanovisko k rozvodovým rozsudkům pro zmeškání.

Ale někdy se vyskytuje názor, že v případě rozsudku rozvodového pro zmeškání dá se sice použití § 17, ale že soudce nesporný povinnost zkoumání (zda skutečnosti, při sporu rozvodovém najevo vyšlé, byly by stačily k rozluce, kdyby o ni bylo bývalo žalováno) pochopí tak, že sám — v řízení nesporném — provede důkazy, které ve sporu rozvodovém následkem zmeškání strany žalované nebo jejího uznání nebyly provedeny. Tak Prochaska (»Das Eherecht und eheliche Güterrecht in der Czechoslovakischen Republik« Prag 1927) a s jistým omezením i Weisz (Juristen Zeitung, 10. Jahrgang N. 5.).

Jak jsem již v referátě o knize Prochaskově vyslovil (Zeitschrift für Ostrecht 2. Jahrgang 11. Heft), nemohu s tím souhlasiti. Prof. Weisz v citovaném článku nezabývá se širě otázkou, jak nazírat na skutečnost, že na př. v rozvodovém sporu soud prohlásí (v rozsudku nebo v jeho důvodech), že rozvádí manželství pro cizoložství mužovo, že však — bude-li nesporný soud (snad rekursní), užívaje § 17, postupovati, jak má na mysli autor, prohlásí v usnesení nebo v jeho důvodech, že ono cizoložství, na němž je založen rozvodový rozsudek (kontumační), nestalo se skut-

kem, a proto se žádost o rozluku odmítá. Jeden soud právoplatně prohlásil non a, druhý právě tak a. Ve Weiszově koncepci jistě není závady pokud se týče novot v řízení opravném. Ale mohou se právoplatná rozhodnutí o téže věci vzájemně vyvracet?

Otázka právní moci rozsudků ve věcech civilních, zejména pak dosah právní moci, jest otázka velmi obtížná a vděčné pole bádání. Nemohu jí v této úvaze řešiti. Ale uvedu rozhodnutí nejvyššího soudu, které má opačný názor, než jaký vyslovuje prof. Weisz z větou »Sicher ist, dass die Trennung eine selbständige Rechtskategorie bildet.«

Toto rozhodnutí (ze dne 16. VIII. 27 Sb. 7250) praví v důvodech: »Právoplatným zamítnutím žaloby o rozluku z uvedených důvodů bylo pak právoplatně rozhodnuto, že důvodů těch zde není, věc ohledně těchto důvodů je tedy právoplatně rozhodnuta, a nemůže tedy ani novou žalobou býti uplatňováno ani novým rozsudkem vysloveno, že tu naopak důvody ty jsou, neboť to by byl právní řád sám s sebou v rozporu, a proto právně uznána je skutečnost věci právoplatně rozsouzené právním řádem za skutečnost novému sporu o téže věci překážející, k níž i bez námítky, i z úředního počínu zřetel bráti sluší, by k takovému rozporu nemohlo dojíti...«

(Odvolací soud) chce patrně říci, že nejde o spor totožný, ježto tu není totožnosti předmětu, totožnosti nároku, ale důvod ten neobstojí. I žaloba o rozvod i žaloba o rozluku uplatňuje nárok na zrušení manželského společenství, v tom se úplně shodují, jenže při žalobě o rozvod je zrušením tohoto společenství nárok vyčerpán, kdežto při žalobě o rozluku vyčerpán ovšem není, nýbrž jde dále...«

Příznávám, že ani toto stanovisko nejv. soudu není povýšeno nade všechnu pochybnost. Příznávám také, že v uvedeném případě byla věc o to jednodušší, že spor o rozluku předcházel a po zamítnutí žaloby bylo žalováno aspoň o rozvod — ale z důvodů, jichž sama skutečnost nebo dostatečnost při prvním sporu byly popřeny. Můžna tu snad říci »in maiori minus continetur« — v rozluce jest obsažen i rozvod. Ale i pro naše případy je tu vysloveno těsné příbuzenství rozvodu a rozluky. Rozluka není »allo genos« — samostatná právní kategorie.

Kdybychom zaujali toto stanovisko, bylo by na snadě, že namítne-li postižená strana v stížnosti proti usnesení, jež rozlučuje manželství podle § 17, že při rozvodě byl vynesěn rozsudek kontumační, a že skutečnosti tam položené za základ rozhodnutí nikdy nebyly a nejsou skutkem — nevím, nebude-li soud rekursní nucen odmítnouti provádění takového důkazu, aby nevyvrátil to, na čem stojí právoplatný rozsudek rozvodový.

Tato argumentace by se ovšem dala odmítnouti tvrzením, že to, co je jen v důvodech rozsudku a nikoli v enuciátu samém, nenabude moci práva. A také by se dalo říci, že rozluka chce více a tímto »více« přesaňuje rozvod a nabývá jaksi samostatného rázu. Konečně i to je hodno pozoru, že sice v teorii mluvívá se o »přeměně« rozvodu v rozluku — ale zákon nezná toho výrazu, nýbrž praví vždycky, a to i v § 15 i v § 17 »může každý manžel... žádati za rozluku...« A soud také »vysloví rozluku manželství usnesením.«

Za to však bude třeba odkliditi tuto námítku: V nesporném řízení provádí se důkazové řízení jen tam,

kde to výslovně zákon připouští. Jinak musí nesporný soud, objeví-li se taková nutnost, odkázati strany na pořad práva. (Na př. dědické žaloby určovací podle §§ 125, 126 pat. o nesp. říz.) Rozluka má se díti v řízení sporném, a to i souhlasná pro nepřekonatelný odpor § 13 i. Zkoumání, podle § 17 uložené nespornému soudci, týče se jen skutečností ve sporu o rozvod najevo vyšlých — tedy projednaných a dokázaných, ne skutečností nových, jež by teprve musily býti dokazovány. Interpretaci se tento úkol nesporného soudu rozšířiti nemůže. Jde tu přece o právo formální.

Chceme-li tedy dobrovolné rozluky aspoň trochu omeziti a stížiti (docela odstraniti se nedají), máme jedinou cestu: byl-li v rozvodovém sporu vynesěn rozsudek pro zmeškání (nebo pro uznání), nemá § 17 místa. Strany mohou použiti buď §§ 15, 16 — nebo nového sporu o rozloučení manželství, jsou-li tu skutečně dostatečné důvody. Ani plenární rozhodnutí nejvyššího soudu nemá moci zákona, § 12 obč. zák. nebyl dosud zrušen.

Dr. Karel Motlík:

Poplatková úskali.

Je už to takové risiko professe. Z jedné strany není souboru předpisů poplatkových, nevíte nikdy, zachováte-li všechnu potřebnou opatrnost (odmyslíme-li si ony příručky, vydávané jakoby poloúředně, velmi doporučované, ale obsahující tak nevyvratné »pravdy« jako že žádost za jmenování notářem podléhá kolku 5 Kč, soudní legalisace kolku 1 Kč atd.). Z druhé strany můžete být připraveni, že jednak dle praxe úřadů poplatkových jest snad výslovně zakázáno, co není zákonem výslovně dovoleno, jednak že — i znáte-li snad takové výslovné povolení, muze býti ještě různě vykládáno, a konečně — že splníte-li opravdu všechny předpisy poplatkové, upadnete často z louže do bláta.

Třebas jen při ověřování podpisů. Je sice pravda, že notář ručí materiálně právně jen za to, že podepsavší osoba skutečně mu prokázala, že jest oním X. Ynem.

Ale poplatkově právně? — Nebudeme-li si vůbec všimati požadavků onoho přehorlivého úředníka, který při poplatkové revisi pozastavoval se nad tím, že notář nemá cizí listiny in originali, aby se mohlo prokázati, zda skutečně byly ohlášeny k vyměření poplatků, setkáváme se často s požadavky skutečně nemožnými.

Na př. ten, který chtěl by, aby v legalisačním protokolu obsaženy byly veškeré skutečnosti, jež mohou mít vliv na zpoplatnění listiny.

Pravda: dá se uvésti na př. při propuštění z hypotéky, že propuštění jest bezplatné vzhledem ku konsensu smluvnímu, ale jak uspokojit požadavek údajů dalších, jako: jakou smlouvou onen konsens vznikl, zda a kdy byla ohlášena k vyměření poplatků atd.? Vždyť to ani z takového prohlášení nevyčtete!

Nebo: Ověřuje-li se v českém okrese s méně než 20% menšinou německou podpis na německé listině.

Podle zákona není německá listina předmětem úředního jednání. Byla-li by ohlášena v německém textu k vyměření poplatků, bude poplatkový úřad vyžadovati jako *conditio sine qua non* — český překlad.

Ale revisi poplatkové nebude stačiti, napíšete-li do ověřovacího protokolu: »listinu v řeči německé, dle